

4. Головатий В., Горова А., Коваль Р., Синюшко М., Семчишин О., Шидловська Л. Стратегії забезпечення життєздатності відновних практик: механізм співпраці правової системи та громади заради суспільної безпеки. Посібник. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2009. – 224 с.
5. Левченко К. Б., Панок В. Г. Навчальна програма та спецкурс для підвищення кваліфікації педагогічних працівників з проблеми «Базові навички медіатора в навчальному закладі. Забезпечення участі жінок і дітей у вирішенні конфліктів та миробудуванні» / К. – 2016.
6. Коновалов А. Ю. Школьная служба примирения и восстановительная культура взаимоотношений: практическое руководство. / под общей редакцией Карнозовой Л. М. – М.: МОО Центр «Судебно-правовая реформа», 2012. – 256 с.
7. Максудов Р. Р. Восстановительная медиация: идея и технология: Метод. рекомендации. – М.: Институт права и публичной политики, 2009. – 72 с.

УДК 37.013-051

Коротюк З. М.

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Постановка проблеми. Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визнанням важливості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Одним із основних напрямів реформування сучасної системи освіти є рівень професійної компетентності педагога. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ столітті визначено вимоги до професійної компетентності вчителя. Сучасному педагогу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. Тому успіх сучасної освіти пов'язаний з особистісним потенціалом вчителя, а сьогоднішня школа змінює його статус, функції, зростають вимоги до професіоналізму. Високих результатів у своїй діяльності може досягти лише педагог, який здатний налагодити стосунки з вихованцями, батьками та вміє спрямувати процес спілкування на досягнення педагогічних завдань. Професійні знання для педагога – це ще далеко не все, щоб досягнути успіху в своїй діяльності. Він повинен відчувати і чути вихованців, розуміти їх світ, мотиви, вміти встановлювати як ділові, так і емоційні контакти з групою, з кожним вихованцем окремо, вміти здійснювати педагогічне спілкування. Учитель виступає активним суб'єктом спілкування: курує процес спілкування й організовує взаємодію в освітньому процесі. Саме спілкування виявляється складовою педагогічної діяльності, а комунікативна компетентність – складовою професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень. Серед вітчизняних учених проблему змісту і структури комунікативної компетентності досліджують педагоги та психологи: Н. Анікеєва, Н. Бібік, А. Богуш, О. Головка, Ю. Ємельянов, Ю. Жуков, М. Заброцький, В. Звягінцев, І. Зимня, В. Кан-Калик, Л. Коваль, І. Колеснікова, Ю. Крижанська, А. Маркова, Л. Петровська, Т. Симоненко [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8].

Як підкреслює Ю. Г. Татур, компетентність, по суті, потенційна, проявляється в діяльності й має особливість розвиватися в діяльності [2]. Саме в процесі професійного розвитку є можливість цілеспрямованого й планомірного формування комунікативної компетентності вчителя.

Тому аналіз наукових публікацій свідчить про те, що ряд вчених використовують термін «комунікативна компетенція», а визначають його як здатність людини до спілкування, а також володіння комунікативними знаннями, уміннями та навичками, необхідними для ініціювання та підтримання процесу спілкування.

Постановка завдання. аналіз складових комунікативної компетентності педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комунікативна компетентність – це сукупність знань, вмінь і навичок, які проявляються в комунікативних діях і забезпечують ефективність процесу спілкування; здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими завдяки розумінню себе й інших при постійній зміні психічних станів, стосунків між особистостями та умов соціального середовища. Від умінь педагога ефективно будувати таке спілкування багато в чому залежить результат виховання й навчання. Ефективна реалізація комунікативної функції можлива при наявності у педагога готовності до її виконання, що включає певні цінності, мотиви, знання, уміння, здібності, навички, якості, досвід, які в сукупності визначають як інтегральну властивість особистості педагога - комунікативну компетентність.

Поняття «комунікативна компетенція» ввів у наукову термінологію Д. Хаймс, визначивши її як «притаманні людині знання та вміння успішного й ефективного спілкування» [1].

Комунікативна компетентність передбачає широке коло вмінь, серед яких виділяють прості та складні комунікативні вміння.

До простих вмінь можна віднести:

- вміння вербального і невербального спілкування, тобто вміння говорити, слухати, використовувати жести, міміку, пантоміміку, погляд, інші невербальні засоби;

- вміння розподіляти свою увагу;

- Вміння соціальної перцепції (сприймати та розуміти внутрішній стан партнера за зовнішніми ознаками);

- вміння здійснювати прогнозування реакції партнера по спілкуванню;

- вміння «подавати себе» у спілкуванні з даною аудиторією;

- вміння керувати своєю поведінкою в спілкуванні.

Складні комунікативні вміння можна поділити на:

- вміння встановити діловий та емоційний контакт з партнерами;

- вміння організувати пристосування у спілкуванні;

- вміння здійснювати «комунікативну атаку»;

- вміння втримати і перехопити ініціативу в спілкуванні;

- вміння спрямовувати процес спілкування на розв'язання педагогічних завдань.

Висновки. Комунікативна компетентність педагога, майстерність психологічного спілкування є необхідним інструментом гуманізації освіти.

Література

1. Базарова Т. Ю. Век живи, век учишь // Психологическая газета. – 1999. – №6. – С. 12–13.

2. Бойчук Н. І. Професійна компетентність вчителя як запорука успішності суспільства // <http://intkonf.org/boychuk-ni-profesiyna-kompetentnist-vchitelya-yak-zaporuka-uspishnosti-suspilstva/>

3. Методичний посібник: Нестерова Л. В., Лузан П. Г., Манько В. М., Герлянд Т. М., Петрова М. Я., Романенко Л. В., Слатвінська О. А., Шевчук Л. І., Шимановський М. М. / Наукова редакція Нестерової Л. В., Герлянд Т. М. – К: ПІТО НАПН України, 2012. – 264 с.

4. Педагогічна майстерність: підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища школа, 2004. – 286 с.

5. Петрікова Н. І. Професійна компетентність учителя - важлива складова якісної освіти // http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/34011/

6. Професійна компетентність учителя. Бібліотека Уманського педагогічного університету // <http://library.udpu.org.ua/chytachevi/bibliohrafichni-ohliady/21-profesiina-kompetentnist-uchytelia>

7. Скворцова С. О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С. О. Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93–94.

8. Сергієнко Н. Ф. Професійна компетентність сучасного вчителя // <http://tme.umo.edu.ua/docs/5/11sercmt.pdf>

УДК 377.35

Кравець Л. М.

КАТЕГОРІЯ РЕФЛЕКСІЇ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Постановка проблеми. Один із головних критеріїв, які характеризують готовність фахівця до професійної діяльності – уміння самостійно й творчо працювати. Ефективним напрямком вдосконалення професійної підготовки студентів вишу є керований вплив на формування рефлексивних якостей у майбутнього вчителя. Саморефлексія – одна з важливих професійно-педагогічних характеристик учителів, тому такі її компоненти, як самопізнання, самоаналіз, самооцінка і самоконтроль, доцільно досліджувати саме в умовах підготовки студентів до майбутньої педагогічної діяльності.

Аналіз досліджень. Проблема формування саморефлексії є предметом досліджень багатьох сучасних зарубіжних та вітчизняних учених. Певні її аспекти розглянуто в працях М. Боришевського, Л. Виготського, О. Главацької, І. Зязюна, А. Мудрик, С. Карпенчук та інші. Однак обґрунтування й аналіз психолого-педагогічних технологій формування саморефлексії у майбутніх педагогів потребують детального вивчення.

Мета статті: на основі аналізу філософської, психолого-педагогічної літератури розкрити специфіку формування саморефлексії майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Поняття рефлексії первинно виникло у філософії. В науковий обіг його ввів Р. Декарт, який розробив раціоналістичну теорію самосвідомості, що розглядала свідомість передусім як мислення. Бути свідомим, вважав він, означає мислити і рефлексувати над власним мисленням, а процес рефлексії є тотожним здатності індивіда зосереджуватись на змісті своїх думок, абстрагуючись при цьому від зовнішнього, тілесного [4]. Філософський аспект аналізу рефлексії пов'язаний з виявленням її гносеологічної суті, з'ясуванням співвідношення рефлексії з об'єктивним буттям особистості, співвідношенням буття і свідомості, свідомості і рефлексії. Варто зазначити, що аналіз проблеми свідомості – це, передовсім, розгляд феномену рефлексії як смислового центру всієї людської реальності, оскільки у сфері індивідуальної свідомості рефлексія виступає способом розв'язання центральної суперечності «свідомості взагалі» – суперечності між наївною (цілковито є рефлексією) і трансцендентальною (максимально є рефлексією) свідомістю.

Філософську позицію стосовно феномену рефлексії знаходимо у Р. Декарта, Дж. Локка. Заслугою останнього стало те, що було виокремлено психологічні явища: відчуття і рефлексію, вказавши, що остання складає особливе джерело знань – внутрішній досвід, на відміну від зовнішнього, заснованого на доказах органів чуття. Це трактування стало згодом головною аксіомою інтроспективної психології [4; 7].

Німецькі філософи І. Кант, І. Фіхте і Г. Гегель розглядають поняття рефлексії як абстрактну категорію. Зокрема, І. Кант вказує, що рефлексія не має справи із самими предметами, а лише зі станами душі, коли людина пристосовується до того,